

Scriptum Sancti Thomae de Aquino
super secundo sententiarum.

Scriptum est in nomine domini Amen
In hoc scripto legitur

Capitula

2

Incipit liber secundus magistri
max de rerum creatione et for-
matione corporali et spirituali
et alijs pluribus eis pertinentibus.

De ad mysterium di-
vine unitatis atque tri-
nitatis: et ex parte: co-
gnoscendum pertinere no-
scunt quibus valium diligenter
executi sumus: nunc ad considera-
tionem creaturarum transeamus.

CBi. I.

Quoniam est principium rerum et non plura
Quid sit creare: quod facere.

Sed quoniam ratione dominus de deo hu-
iusmodi verba agere facere.

Quare rationalis creatura facta
sit. i. homo vel angelus.

Quoniam dominus homo factus pro repara-
tionem angelici casus.

Quare ita homo sit institutus ut uni-
ta sit anima corpori.

CBi. II.

De angelis quando facti sunt.
Quoniam nihil secundum est ante celum et terram.

Quoniam sit cum tempore et cum mundo cepit
spiritualis creatura et corporalis.

Quoniam ubi angeli mox creati fuerunt.
Quoniam sit creata est visibilium materia et invi-

Quoniam sibilium natura et utraque informis.
Quomodo dixit lucifer ascen-

Quoniam dam in celum.

CBi. III.

Quales facti fuerint angeli.
An omnes angeli fuerint equales in

Quoniam centia sapientia et libertate arbitrii.
Que corpora et equalia habuerunt angeli.

Quoniam An boni vel mali creati sunt: et
an aliqua mora fuerit inter cre-

Quoniam ationem et lapsum.
De triplici sapientia angelorum ante

Quoniam casum vel confirmationem.
An aliquam habuerunt dei dile-

Quoniam ctionem vel sui ante casum.

CBi. IIII.

Quoniam An perfecti et beati creati sunt:
an miseri et imperfecti.

CBi. V.

De confirmatione et reversione
stantium: et auersione et lapsu
cadentium.

De libero arbitrio breuiter tractat.

An aliquid datum fuerit stantibus
quo conuertuntur.

Qua gratia indigebant angeli
et qua non.

An lapsus sit imputanda auersio.
Atque beatitudinem quare acce-

Quoniam perunt in confirmatione stantes
meruerunt per aliquam tunc ap-

Quoniam positam gratiam.

CBi. VI.

Quoniam **Q**uare de maioribus et minoribus
quodam ceciderunt: iter quos unum
fuit celsior scilicet lucifer.

Quoniam An et quomodo deiectioni sunt.
Quare non est eis concessum ha-

Quoniam bitare in celo vel in terra.
De prelationibus demonum.

An omnes demones sint in hanc aere
caliginoso: vel aliquid in inferno.

De potestate luciferi.
An demones semel victi a san-

Quoniam ctis ultra accedant ad ipsos
vel ad alios.

CBi. VII.

Atrius boni angeli peccare vel
mali recte viuere possint.

Quoniam **Q**uare cuius utriusque habeant libertatem
arbitrii non tamen ad utrumque flecti possunt.

Quoniam **Q**uare boni post confirmationem libe-
rius habent libertatem arbitrii quam ante.

An possunt ex natura peccare sicut ante.
Quibus modis angeli mali no-

Quoniam scant veritates temporalium rerum.
Quare magice artes virtutes et scia-

Quoniam dyabolicaliter que eis a deo.
Quare malis angelis non fuit ad me-

Quoniam ritum materia visibilium rerum.
Quare non sunt creatores sed pro eos

Quoniam magi ranae et alia fecerunt: sicut
nec boni: et si per eorum myste-

Quoniam rium fiunt creature.
Quare solus deus sic operatur creationem

Quoniam rerum: sicut iustificationem mentis
Quare angeli mali multa possunt pro na-

Quoniam ture vigore que non possunt propter
dei prohibitionem.

CBi. VIII.

Atrius omnes angeli corporei sint.
De formis quibus apparuit deus

Quoniam et de illis in quibus angeli apparerunt.
Quare deus in specie que deus est nunquam

Quoniam apparuit mortalibus.

Quomodo dicunt demones intrare in
homines.

CBi. IX.

De ordinum distinctione.
Quid appelletur ordo: et quomodo sit

Quoniam ratio cuiuscumque nominis.
Quare nomina illa sumpta sunt a donis

Quoniam gratie non propter se: sed propter
nos eis data.

Atrius hi ordines ab initio crea-
tionis distincti fuerint.

Atrum omnes angeli eiusdem
ordinis sint equales.

Quomodo dicat scriptura decimus
ordinem impleri debere de hominibus

Atrius homines assumant iuxta nu-
merum stantium vel lapsorum.

CBi. X.

An omnes celestes spiritus mittantur.
An michael gabriel et raphael

Quoniam sint nomina ordinum vel spirituum.

CBi. XI.

Quare singule anime habent angelum bo-
num ad custodiam: malum ve-

Quoniam ro ad exercitium.
Atque angeli proficiant in merito et

Quoniam premio usque ad iudicium.

CBi. XII.

De distinctione operum sex dierum.
Quare alij senserunt omnia simul facta

Quoniam in materia et forma: alij pro in-
ternalla temporum.

Quomodo per internalla temporum res
corpales condite sint.

Quomodo sensu tenebre dicantur esse
aliquid: et quo dicantur non esse aliquid.

Quare illa materia profusa sit dicta
informis: et ubi ad esse producit et

Quoniam quantum ad altum ascenderit.
De quatuor modis diuine oper-

Quoniam rationis.

CBi. XIII.

De primo distinctionis ope.
De luce facta primo die si spi-

Quoniam ritualis an corporalis fuerit.
Quibus modis accipitur dies.

De naturali ordine computationis
dierum: et de illo qui pro my-

Quoniam stero introductus est.
De intelligentia horum verbo-
rum dixit deus.
Ex quo sensu potest dici operari in

Capitula.

- filio vel per filium vel in spiritu sancto.
C. Bi. XIII.
De opere secunde diei: qua factus est firmamentum.
De celum tunc secundum dicitur intelligi.
De qua materia factum sit.
Quomodo aque possunt esse super celum: et quales sint.
De figura firmamenti.
Quare tacuit scriptura de benedictione operis huius diei.
De opere tertie diei quando aque congregate sunt in unum locum cum multa sint maria et flumina.
De opere quarte diei qua facta sunt luminaria.
Quomodo accipiendum sit illud: sint in signa et tempora.
C. Bi. XV.
De opere quinte diei qua facta sunt natantia et volatilia.
De opere sexte diei qua creata sunt animalia et reptilia terre.
De venenosis et noxijs animalibus.
An animalia tunc creata fuerunt.
Quare post omnia factus est homo.
De senectute illorum qui simul omnia facta esse pretendunt.
Quomodo intelligenda sit requies dei.
Quomodo accipiendum sit quod dicitur deus completisse opus suum septima die cum tunc quieverit.
Quomodo omnia facta a deo dicantur valde bona.
De sanctificatione septime diei.
C. Dist. XVI.
De hominis creatione.
Qualis factus sit homo.
De imagine et similitudine ad quam factus est homo.
Quare homo dicitur imago et ad imaginem: filius vero non ad imaginem.
C. Dist. XVII.
De creatione anime: an de aliquo facta sit.
De inspiratione et insufflatione dei.
Quando facta fuerit anima an in corpore vel extra.
In qua etate factus est homo.
Quare homo extra paradysum creatus in paradysum sit positus.
Quibus modis paradysus accipiat.
De ligno vite.
De ligno scientie boni et mali.
C. Bi. XVIII.
De formatione mulieris.
Quare de latere viri et non de alia parte corporis formata sit.
Quare dormienti viro et non vigilantem subtracta sit costa.
Quare de costa multiplicata in se sine additamento extrinseco facta fuerit.
De causis superioribus et inferioribus.
De causis que in deo sunt similes et in creaturis: et de his que in deo tantum sunt.
De anima mulieris que non est ex anima viri: quia anime non sunt extraduce.
C. Bi. XIX.
De statu hominis ante peccatum qualis fuit spiritus corpus: et qualis post peccatum.
Quomodo dicitur homo factus in animam vivere.
Corpus hominis ante peccatum mortale immortale erat: post peccatum mortuum.
An immortalitas quam tunc habuit fuerit de conditione nature an ex gratie beneficio.
Si posset homo vivere semper utens alijs lignis et non de ligno vite deo non mandante ut de illo ederet.
De immortalitate corporis.
C. Bi. XX.
De modo precreationis filiorum si non peccassent primi homines.
Quare in paradiso non colerit.
De modo translationis in melius si non peccassent.
An in perfectione stature et usu membrorum precrearentur filii.
An etiam in sensu parvuli nascerentur.
De duobus bonis altero bibe dato altero premissio.
C. Bi. XXI.
De invidia diaboli qua ad tentandum accessit.
De forma in qua venit.
De caliditate serpentis.
An elegerit serpentem ut eum tentaret diabolus.
De modo tentationis.
De duplici specie tentationis.
Quare peccatum hominis et non angeli remediabile sit.
Quare non solum viro preceptum fuerit datum.
C. Dist. XXII.
De origine illius peccati.
De mulieris elatione.
De viri elatione.
Quis magis deliquerit: vir an mulier.
De ignorantia excusabili vel excusabili.
An voluntas precesserit illud peccatum.
C. Bi. XXIII.
Quare deus permisit hominem tentari quem sciebat casurum.
Qualis fuerit spiritus animam hominis ante peccatum.
De triplici scientia hominis ante lapsum.
An homo prescius fuerit eorum que sibi futura erant.
C. Bi. XXIV.
De gratia hominis et potentia ante casum.
De adiutorio homini in creatione dato: quo stare poterat.
De libero arbitrio.
De sensualitate.
De ratione et partibus eterne.
De simili ordine peccandi in nobis et in primis parentibus.
Quare in nobis vir mulier et serpens.
De spirituali coniugio viri et mulieris in nobis.
Qualiter per ista tria in nobis consumetur tentatio.
Quando mulier manducavit cibum veritum.
Quando etiam vir manducavit.
Quando sit veniale vel mortale peccatum.
Quibus modis accipitur sensualitas in scriptura.
C. Bi. XXV.
Diffinitio liberi arbitrii secundum philosophos.

Qualiter in deo accipitur liberum arbitrium.
 De angeli et sancti liberum habent arbitrium.
 De liberius erat liberum arbitrii quam peccare non potuerunt.
 De differentia libertatis liberi arbitrii secundum diversa tempora.
 De quatuor statibus liberi arbitrii.
 De corruptione liberi arbitrii per peccatum.
 De tribus modis libertatis liberi arbitrii a necessitate: a peccato: a miseria.
 De libertate que est ex gratia: et que ex natura.
 C. Bi. XXVI.
 De gratia operante et cooperante.
 Quid sit voluntas.
 Que sit gratia voluntatem bonam preveniens.
 Que bona voluntas que provenit gratia: quedam dei dona provenit.
 Que cogitatio boni precedit fidem.
 Que intellectus et cogitationem boni et delectationem provenit.
 An per liberum arbitrium bonum operatur homo sine gratia.
 An una et eadem gratia sit que operans et cooperans.
 Quo gratia mereatur augeri.
 De tribus generibus honoris.
 In quibus bonis sit libertas arbitrii.
 C. Bi. XXVII.
 De virtute quod sit et quod accipitur.
 De gratia que liberat voluntatem si virtus est vel non.
 Quo ex gratia incipiunt bona merita: et de qua gratia hoc intelligatur.
 Que bona voluntas gratia principaliter est.
 Qua ratione dicitur fides mereri iustificationem.
 De muneribus virtutum: et de gratia que non est. sed facit meritum.
 Quid est usus virtutis et liberi arbitrii: secundum virtutis principaliter.
 Quidam putant virtutes bonos usus esse liberi arbitrii. id est actus mentis.
 C. Bi. XXVIII.

De heresi pelagiana.
 Quo pelagiani dicitur Augustinus.
 Utuntur testimonio sui erroris.
 Quo Augustinus illa verba determinet in retractationibus.
 De heresi ioviniani et machabei quas collidit Hieronymus.
 C. Bi. XXX.
 An homo ante peccatum eguerit gratia operante et cooperante.
 Si homo ante lapsus virtutes habuerit.
 De eiectione hominis de paradiso.
 Quo intelligendum sit illud: ne sumat de ligno vite et vivat in eternum.
 De flammato gladio ante paradysum posito.
 An ante peccatum homo comederit de ligno vite.
 C. Bi. XXX.
 Que per adam peccatum et pena transiit in posteros.
 An illud peccatum quod transiit fuerit originale vel actuale.
 Quidam putant fuisse actuale.
 Quomodo assignant illud intrasse in mundum.
 Que originale peccati vere fuit quod transiit in posteros.
 Quid sit originale peccatum.
 Que originale peccatum est culpa.
 Que originale peccatum dicitur fomes peccati. id est concupiscentia.
 Quid nomine concupiscentie intelligitur que fomes est peccati.
 Que per adam originale peccatum intravit in omnes. id est concupiscentia.
 An sit originale peccatum in quo omnes peccaverunt.
 Ex quo sensu dicitur est. per inobedientiam unius multi sunt constituti peccatores.
 Que originale peccatum in adam fuit et in nobis est.
 Quomodo omnes dicuntur in adam fuisse: quando peccavit et ex eo descendisse.
 Que nihil extrinsecum fuerat in humanam substantiam que est ex adam.
 C. Bi. XXXI.
 Quo originale peccatum a pa-

tribus transeat in filios: an secundum animam: an secundum carnes.
 Que per carnem introducitur peccatum et quod ostendit.
 Carnis corruptionis causam ostendit ex qua peccatum fit in anima.
 Quare dicitur peccatum esse in carne.
 An causa originalis peccati que est in carne sit culpa vel pena.
 Quare dicitur originale peccatum.
 C. Bi. XXXII.
 Quomodo originale peccatum dimititur in baptismo.
 An feditas quam ex libidine trahit in baptismo diluatur.
 An illius concupiscentie deus sit auctor.
 Quare illud peccatum imputetur anime.
 An illud peccatum sit necessarium vel voluntarium.
 Quare deus iungit animam corpori sciens eam inde maculari.
 An anima sit talis qualis a deo creatur.
 An anime ex creatione sint in bonis naturalibus equales.
 C. Bi. XXXIII.
 An peccata omnium precedentium patris parvuli originaliter trahantur ut peccatum adam.
 Quomodo in illo primo uno peccato plura reperitur.
 An peccatum adam sit gravius ceteris.
 An illud peccatum sit primis parentibus dimissum.
 Quo peccata parentum visitentur in filios et non visitentur.
 C. Bi. XXXIII.
 De peccato actuali
 Que fuerit origo et causa primi peccati.
 Que fuit secundaria causa malorum.
 Que non nisi in bona re sit malum.
 Que in his fallit dialecticorum regula de contrariis.
 C. Bi. XXXV.
 Quid sit peccatum.
 An malus actus in quantum peccatum est sit corruptus

Capitula.

ptio vel priuatio boni.
Quo peccati possit corrumpere
bonum cum nihil sit.
Qualr se homo elogat a deo.
An pena sit priuatio boni.

Bi. XXXVI.

Quo quedaz simul sunt peccata
z pena peccati: qdaz peccata
z causa peccati. Alia ho pec-
cata z causa z pena peccati.

An pctm sit causa inquantuz
peccatum est.

Quo non omne peccatum est pe-
na peccati.

Atz pctā aliqua essentialr sint
pene peccati.

Quo cū pctm sit pena pcti: pecca-
tum est ab hoie: pena a deo.

De qbusdā idubitatē que sūt
pctā z pene z inq̄tuz eas pa-
timur peccata non sunt.

Bi. XXXVII.

Quo aliqui putāt malos actus
nullo modo esse a deo.

Ex quo sensu dicituz sit de⁹ nō
est mali auctor.

Bi. XXXVIII.

De voluntate z eius fine.

Quid sit bon⁹ finis. s. charitas.
Quo oēs bone volūtates vnū fi-
nem hñt: z tñ quedaz dīter-
sos fines sortiuntur.

De differētia voluntatis z in-
tentionis z finis.

Bi. XXXIX.

Quare volūtas dī peccatuz
cuz sit de nālib⁹ quoz nulluz
aliud peccatum est.

Quare actus volūtatē sit pec-
catum si act⁹ aliaruz potētiaz
non sunt peccata.

Ex quo sensu dī naturalr oīs
homo velle bonum.

Bi. XL.

An ex fine omnes actus pēsa-
ri debeant.

Ex quo affectu vel fine omnes
sunt boni vel mali.

Bi. XLI.

An omnis intentio z actio i-
fidelium sit mala.

Quib⁹ modis dicat⁹ bonum.

Quo intelligat⁹ illud. peccatuz
a deo est voluntarium.

Et illud: nusq̄ nisi in volūate
peccatum est.

Et itē nī nisi i volūate peccat⁹
Quo mala volūtas est volūtas
peccatum.

Bi. XLII.

An voluntas z actio mala
eodem z circa idem sint
peccatum vel plura.

Si pctm ab aliquo cōmissum
in eo sit vsq̄ quo penitētia

Quib⁹ modis accipiat⁹ reatu⁹
De modis peccatorū.

Quo differat delictū z pctm
De septē principalibus vicij

De superbia.

Quo supbia dicat⁹ radix oīm
maloz z cupiditas: cum sup-
bia nō sit cupiditas.

Bi. XLIII.

De peccato in spūm sanctū
Bi. XLIII.

De potētia peccādi: an sit
minī vel diabolo a deo.

An aliqñ resistēdum sit pctm

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Bi. XLIII.

Incipit scđs liber sententiarum clarissimi et summi theologi
principis Sancti Thome Aquinatis ordinis predicatorum.

Spiritus eius

ornavit celos: et obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus. Job. 26. Creaturarum consideratio pertinet ad theologos et ad philosophos: sed diversimode philosophi naturas creaturas considerant secundum quod in propria natura consistunt. unde philosophi causas et passiones rerum inquirunt: sed theologus considerat creaturas secundum quod a principio principio exierunt: et in fine ultimum ordinantur: qui deus est: unde re-

cre divina sapientia nominatur. quia altissimam causam considerat quod deus est: unde dicitur Ecclesiastici. 4. 2. Nonne deus fecit sanctos suos et narrare etc. per modum istum in hoc secundo libro de creaturis agit. unde materia eius ex verbis premissis accipi potest: ex quibus tria elicere possumus. scilicet rebus principium: principium ipsius actum: et actus effectum. Ex parte principii duo tanguntur. scilicet spiritus et manus: spiritus bonitatis vel voluntatis sue: scilicet manus potentis. De hoc spiritu dicitur in psalmo. Emitte spiritum tuum et creabuntur: quia secundum Dionysium. 4. capitulo de divinis nominibus. Sicut sol radios suos emittit ad corporum illuminationem: ita divina bonitas radios suos. id est participationes sui diffundit ad res creationes: Et ideo Augustinus dicit quod in quantum bonus est sumus: istum spiritum negaverunt qui posuerunt deum produxisse res ex necessitate nature: et non ex libertate voluntatis: contra quos dicit Dionysius. ca. 4. de divinis nominibus. Quod divinus amor non permisit eum sine germine esse. Sed de manu potentis eius in psalmo legitur. Aperiete te manum tuam omnia implebunt bonitate. In manu siquidem eius erant omnes fines terre: quia ab eterno non nisi in eius potentia erant. Aperta enim manu clavis amoris creature prodierunt. Hec est manus de qua dicitur Esaias. 59. Ecce non est abbreviata manus eius: quia infinita sua virtute rerum subam in eum producit: hanc manus abbreviare voluerunt qui a deo nihil fieri posse ex nihilo astruxerunt. Et sic appetit in productione creaturarum trinitas personarum. in spiritu ipse spiritus sanctus de quo dicitur sapientia. 1. Spiritus domini replevit omnem terram. In manu filius qui est brachium patris dicitur. Job. 40. Si habes brachium sicut deus etc. eo quod ipse est virtus et sapientia dei. patre. 1. Cor. 1. Et omnia per ipsum facta sunt. Jo. 1. Sed in personae eius persona patris exprimitur cuius est et filius et spiritus sanctus. de quo dicitur Beatus primum. In principio creavit deus celum et terram. Sed ex parte actus tangit et duo. scilicet ornatum et obstetricationis officium: ornatum pertinet ad dispositionem rerum: quia eas varia pulchritudine decoravit: ut dicitur Ecclesiastici. 4. 2. Magnalia sapientiae suae decoravit. De hac etiam pulchritudine Boetius dicit Mundum mente gerens pulchrum pulcherrimus ipse. Sed obstetricatio pertinet ad providentiae gubernationem: quia creaturas per se subsistere non valentes ad modum obstetricationis in esse conservat: necessaria in finem ministrat et ipse dimensa repellit etiam mala in bonum ordinando. unde dicitur Job. 38. secundum similem metaforam: quis conclusit hostis mare qui erumpere etc. Ex parte effectus duo tangit. scilicet colubum et colubum tortuosum. In celo duo considerare possumus. scilicet stabilitatem. puer. 3. Stabilivit celos prudentia et indeficientem claritatem de qua ecclesiastici. 24. Ego feci in celis ut oziretur etc. unde per celos intelligere possumus creaturas que in decore suo firmiter persistunt. Similiter in colubro tortuoso duo considerare possumus. scilicet obscuritatem et obliquitatem. primum in nomine colubri:

quia coluber dicitur quasi colēs ymbraam quae sonat in pronunciatione lucis: obliquitate in hoc quod dicitur tortuosum. distortum enim est quod rectitudine obliquatur. Et ideo per hunc colubum tortuosum creature ille intelligi possunt: quia pulchritudo est per peccatum obscurata: et rectitudo obligata et principue diaboli: cuius invidia mors intravit in orbem terrarum. sapientia. 3. Et de ymbrositate eius dicitur Job. 11. Sub ymbra dormit in secreto calami. Et de eius tortuositate dicitur Esaias. 27. Visitabit dominus in gladio suo duro etc. Recte ergo celos spiritus ornasse dicitur: quia in creaturis que suum ordinem servaverunt: divina bonitas clarius resplendet: et decoris ornatus immutatus non est. Recte et dicitur coluber tortuosus manu obstetricante eductus: quia in malis relucet et divina potentia: per hoc quod cohibetur: et divina providentia per hoc quod eorum mala ordinantur in bonum: et sic per materia huius secundi libri in quo de institutione creaturarum agit: et lapsu per peccatum angeli vel hois.

Connum esse rerum principium ostendit non plura: ut quidam putaverunt. Dist. 1.

Creationes rerum insinuans scriptura: deum esse creatorem initiumque temporis atque omnium visibilium vel invisibilium creaturarum: in principio suo ostendit dicens. In principio creavit deus celum et terram. His etenim verbis Moyses spiritu dei afflatus: in vno principio a deo creatore mundum factum refert: elidens errorem quorundam plura sine principio fuisse principia opinantium. Plato namque tria initia fuisse existimavit: deum. scilicet et exemplar: et materiam: et ipsa increata sine principio: et deum quasi artificem: non creatorem. Creator etenim est qui de nihilo aliquid facit: et creare proprie est de nihilo aliquid facere: facere vero non est modo de nihilo aliquid operari: sed etiam de materia. Unde et homo vel angelus dicitur aliqua facere: sed non creare. Vocaturque factor siue artifex: sed non creator: hoc enim nomen soli deo proprie congruit qui et de nihilo quedam: et de aliquo aliqua facit. Ipse est ergo creator et opifex et factor: sed creatoris nomen sibi proprie retinuit: alia vero nomina et creaturis communicavit. In scripturis tamen sepe creator accipitur tamquam factor: et creare sicut facere sine distinctione significationis.

Quod hec verba facere et agere non dicuntur de deo secundum eam rationem qua dicitur de creaturis. **V**eritamen sciendum est hec verba. scilicet creare: facere: et agere et aliam modo de deo non posse dici secundum eam rationem qua dicitur de creaturis. Quippe cum dicimus esse aliquid facere non aliquid in operando modo illi intelligimus inesse: vel aliquam in laborando passionem: sicut nobis solet accidere: sed eius sempiternae voluntatis novum aliquem significamus effectum. id est eterna eius voluntate ali-

quid nouiter existere. Cum ergo dicitur aliqd
facere: tale e ac si dicat iuxta eius voluntatem
vel per eius voluntatem aliquid nouiter con-
tingere vel esse: vt in ipso nihil noui contingat.
Sed nouum aliquid sicut in eius eterna volu-
tate fuerat: fiat sine aliqua sui motione vl mu-
tatione. Nos vero opando mutari dicimur qa
mouemur. Non enim sine motu aliquid faci-
mus. Deus ergo facit vel agere aliquid dicitur:
quia ca est oium reruz nouiter existentiu:
dum eius voluntate res noue esse incipiunt: q
ante non erant absqz ipsius agitatione: vt act⁹
proprie dici non queat: cum vs. act⁹ omnis in
motu consistat. In deo autem motus nullus e.
Sicut ergo ex calore solis aliqua fieri contin-
git: nulla tamen in ipso vel in eius calore facta
motione vel mutatione. Ita ex dei voluntate
noua bent esse sine mutatione auctoris qui est
vnum z solum principium oium. Aristoteles
vero duo principia dixit. s. materiaz z spem:
z tertiam operatorium dicitur: mundi quoqz
semper esse z fuisse.

Quod catholicum est docet.

Hoc ergo z filium errorem sps
scis enacijs veritatiz disciplinaz
tradés dei i principio tempoz mu-
di creasse: z ate rpa eternaliter exi-
tisse significat ipsius eternitatem z oipotetia
amendans. Cui voluisse facere e: qz vt pdi-
m⁹ ex ei⁹ voluntate z bonitate res noue existit.

Dinistio textus.

Quidit⁹ g liber iste i ptes duas. In p⁹ d
terminat d creaturis i coi. In z⁹
dterminat de eis i spali qtu ad osiderationem
theologi ptnet. z⁹ ibi (De angelica itaqz na)
p⁹ria i duas. In p⁹ria determinat de creatur
scdm exitu eaz a principio. In scda determinat de eis scdz
ordine eaz in vltimu sine. ibi (Credamus g rerum crea-
tarum zc.) Prima diuiditur in tres. In p⁹ria inducit au-
ctoritatem q onsa veritate oium erroze excludit. Scdo
psequitur errores qui per auctoritates confirmatur. ibi
(Plato naqz) Tertio cocludit veritatem: ibi (Dorus g
z similiu) Circa primum duo facit. Primo tangit erro-
rem Platonis. Scdo erroze Arist. ibi (Arist. vo zc.) Cir-
ca primum facit duo. pmo ondit quo p auctitatez scripture
refellitur error Platonis. tum ppter multitudinem pn-
cipioz: tum pp negatiuem creationis: scdo remouet qua-
dam dubitationem ex dictis: ibi (Veru n sciendu zc.)

Questio.

Euidetia bui⁹ p⁹ris qrun⁹ hic sex. p
vtz sit tm vnu pri^m prin-
cipium. Scdo vtrum ab illo principio res per
creationem effluerunt. Tertio vtrum tatu
ab ipso res per creatiuem pdierut: an et ab ali-
quibus principijs scdis. Quarto si non per creationem.
vtrum alio quolibet modo vnum possit esse alterius.
Quinto vtru res ab eterno a deo create fuerunt. Sexto

supposito q no: quo dr de⁹ i principio celuz z terra create.
Utrum sint plura principia.

Ad primum sic pcedit. Vt q sint pla-
li z mudi. Si vnu d⁹ fuerit i na z reliqui-
s3 sumu malu e d⁹iu summo bono: sicut z ma-
lum bono. g cu sit quoddam summu bonum
qd e principio primu oium bonoz. vt q sit z vnu summu
malum qd e principio pmu oium maloz: z sic erut duo p-
ma principia. C Preterea. o e qd sit vel ipz e pmu principiu
vel e ab aliquo principio: sicut in tertio phisicorum dicitur:
sed aliquod malum fit in mundo. si ergo ipsum non
sit primu principiu: quia hoc dato haberetur ppositus
opz q sit ab aliquo principio: sed non a bono: quia bonu
e destructiuum mali: z non causa eius: sicut nec calidum
frigidi z eadem ratione illius mali si non sit primum p-
cipium: erit alterum malum principium pmu. Non est
eni in principijs vel causis procedere in infinitu: vt pbat
in z⁹ metaph. ergo vt q opz deuenire ad pmu maluz: qd
sit principiu omnis mali: z sic hetur propositum. C Si v-
cas q malum non habet principium sed accidit pter in-
tentionem alicuius principij agētis. C Contra. omne qd
accidit pter intentione agentis est casuale: z in pauciorib⁹
s3 malum inuenitur: vt in pluribus: vt in scdo topi. dicitur.
ergo videtur q malum sit intetu: z beat per se principiu.
C Preterea. que sunt ab vno principio habet conformi-
tate adinuice: quia principiatus imitatur principium: sed in
reb⁹ repitur magna d⁹ietas z diuersitas. g opz ea in p-
pia d⁹ia reducere. C Preterea. materia z agēs nunquā
incidūt in ide: vt in scdo phisicorum dr: nec et agēs z forma
in ide nūero: s3 res hnt principia z formalia z mālta z acti-
ua z in singulis e deuenire ad vnu pmu: vt i scdo metaph.
pbat. g opz ponere multa pma principia.

Sed contra oēs multitudinē pcedit vnitas. quia
pluralitas ex vnitate nascit. si g ponā-
tur plura principia. oz eis eē pus vnu principiu: s3 primo non
e aliqd pus. g ipole e ponere pla prima principia. C Pre-
terea. qcumqz conueniunt in aliquo: z i alio differunt: oz
eē cōposita: s3 si ponātur plura prima principia. opz ea i ali-
quo deuenire: ex quo hnt rōnem principij: z cu sint plura i ali-
quo differre. g opz ea esse cōposita: sed nullum cōpo-
situm e pmu. g impole est esse plura prima principia.

C Preterea. si eēt plura principia prima aut eēt similia
aut contraria: si similia. aut vtrumqz per se sufficiens: z sic altep
supflueret: aut vtrumqz per se insufficiens: s3 coniuncta
sufficerent ad principiandum res: z sic non essent prima
principia. tum quia indigerent coniungēte qd eēt prius
eis. tum quia agerent p aliud additum essentie. s. p. con-
iunctionem ipsam z nullum tale est principium pmu:
si autem sunt contraria. omne autem contrariuz destru-
it z impedit contrarium suum. ergo si sint eque potentia
vnu impedit alteruz: adeo q nullus sequetur effectus.
si vero alterum fuerit potentius omnino destruit altep
g impole e esse plura prima principia.

Respondeo dicendum q primum dicitur dupli-
citer. s. primum simpliciter: z primum
in genere vel in ordine aliquo. si secundo modo sic scdz
genera plura causarum sūt plura prima principia: vt māle
pinum qd e materia prima: z primum formale quod est
esse: z sic de alijs: z vterius descendendo ad diuersa re-
rum genera inueniuntur diuersa prima principia. in di-
uersis etiam fm idem genus cause: sicut in liquabilibus
prima materia est aqua: z in aridis terra: z in animalibus
semen vel menstruum: sed primum simpliciter impole
est esse nisi vnum. z hoc triplr patz. primo: ex ipso ordine

inter se cuius partes inueniuntur adinuicem ordinate esse
 quasi partes animalis in toto que sibi inuicem deseruiunt.
 Aliis autem coordinatio plurium non est nisi unum aliquod
 intendat: ergo oportet esse unum summum bonum ultimum
 quod ab omnibus est desideratum et hoc est primum principium.
 Aliiter apparet ex ipsa rerum natura: inuenitur enim in om-
 nibus rebus natura entitatis in quibusdam magis nobilis
 quibusdam minus: ita tamen quod ipsarum rerum nature non
 hoc ipsum esse quod habet. Alias esse esse de intellectu cui-
 libet quiditatis: quod falsum est: cum quiditas cuiuslibet
 possit intelligi esse non intelligendo de ea an sit. Quod quod ab ali-
 quo esse habeat: et oportet deuenire ad aliquid cuius natu-
 ra sit ipsum suum esse. alias in infinitum procedere: et hoc est
 quod dicitur esse omnibus: nec potest esse nisi unum: cum natura
 entitatis sit unius rationis in omnibus secundum analogiam.
 Unitas enim causati requirit unitatem in causa per se: et hec est
 in Auicene. Tertia via est ex immaterialitate ipsius dei:
 oportet enim causam mouentem celum esse virtutem non in ma-
 teria: ut in 8. physicozum probatur: in his autem que sunt sine ma-
 teria non potest esse diuersitas nisi secundum quod natura unius
 est magis completa: et in actu existens quam natura alterius. er-
 go oportet quod illud quod venit ad perfectionem completam
 puritatem actus sit unum tantum a quo proficiat omne illud
 quod potest admixtum est: quia actus precedit potentiam
 completam diminutum: ut in 9. Meta. probatur. Circa hoc
 tamen tripliciter est erratum: quidam enim ut primi natura-
 les non posuerunt nisi causas materiales. unde qui ex eis plu-
 ra principia materialia posuit plura principia simpliciter
 dixit prima. Quidam vero cum causa materiali posuerunt et
 causas agentes et dixerunt duo contraria esse prima agentia. s.
 Empedocles ut amicitiam et litem: et huic consonat opinio pi-
 tagore qui diuisit omnia entia in duos ordines et unum ordinem
 reduxit in bonum: sicut in principium et alterum in malum: et exide
 nullam heresis manicheorum qui ponunt duos deos unum
 creatorem bonorum inuisibilem incorporeum noui testame-
 ni. Alium creatorem visibilem corporalem veteris testame-
 ni. Tertius error fuit eorum qui posuerunt agens et materia:
 agens non esse principium materie quauis sit unum tantum
 agens. et hec est opinio Anaxagore et Platonis nisi quod Plato
 operaddidit tertium principium. s. sortes separatas a rebus
 quas exemplaria dicebat et nullam esse causam alterius: sed
 per hec tria causari mundum: et res ex quibus mundus constat.
Ad primum ergo dicendum. quod summum malum non
 contrariatur summo bono secundum rem
 sed solum secundum voces propter duo. Primo quia summum ma-
 lum esse non potest: nihil enim est adeo malum in quo non sit
 aliquid boni ad minus esse. Et ideo dicit philosophus in 4. ethico
 quod si esset adeo perfectum malum quod proueniret ex
 corruptione omnium circumstantiarum: nec seipsum sustinere
 posset. Secundo quia illi bono quod nullo modo potest au-
 geri vel minui nihil opponitur priuatione vel contrarie: un-
 de nec ipsum particulare malum opponitur summo bono dire-
 cte: sed particulari bono quod per ipsum priuatur: et dico ali-
 quid directe opponi alteri quando opponitur ei secundum
 quod uniusmodi: sicut nigredo manus opponitur albedini ma-
 nus directe: sed indirecte opponitur etiam albedini parietis
 non in quantum est nigredo vel albedo huius: sed in quantum est al-
 bedo simpliciter per quem modum cuiuslibet bono quodlibet
 malum opponitur non secundum propriam rationem huius vel illi-
 us: sed secundum communem rationem boni et mali et sic si malum sum-
 mo bono opponatur hoc erit indirecte: quia non opponitur ei in
 quantum est tale bonum: sed in quantum est bonum. Ad 2^m dicendum
 quod malum non habet causam nisi per accidens dupliciter: pri-
 mo modo. s. secundum quod agens per accidens dicitur respectu eius quod
 accidit preter intentionem agentis: quia omne agens agit pro-

pter finem et intendit bonum quod est finis et nulla priuatio
 est intenta: sed sequitur ex forma inducta cui adiungitur:
 ignis enim non intendit a materia priuare formas aeris:
 sed inducere formam propriam: sed inducendo formas pro-
 priam priuat formam aeris similiter peccator intendit dulce
 dicitur que est bonum alicuius partis eius. s. concupiscibilis et
 non intendit priuationem gratie. Secundo sicut dicitur agens per
 accidens remouens prohibens. prohibens enim priuationem
 est forma vel res aliqua. Unde qui remouet illam rem di-
 citur causare priuationem: sicut qui extinguit candelam vel por-
 tat ex domo dicitur causare tenebras: quod ergo dicitur quod
 omne quod est vel est principium vel a principio intelligendum est de
 illis que sunt aliquid in re. sed malum est priuatio quedam
 et non nominat naturam aliquam positivam. Ad tertium dicen-
 dum. quod si loquamur de malo nature: quod malum potest conside-
 rari vel respectu totius nature vel respectu alicuius par-
 ticularis agentis in natura: si respectu totius nature sic con-
 stat quod malum est valde in paucioribus: quia non potest esse
 nisi in generabilibus et corruptibilibus: quorum congregatio
 est parue quantitatis respectu totius celi: in quo nullum malum
 accidit. Si autem consideret respectu alicuius particularis
 agentis in natura: constat quod actio eius semper est secundum debi-
 tum nature sue: nisi aliquando impediatur et hoc est raro: et ex ta-
 li impedimento accidit malum in natura eius: sicut apparet in
 partibus monstruosis: si autem loquamur de malo culpe quod
 inuenitur in eo quod non determinatur ad unam actionem: sicut
 omnia que agunt ex libertate voluntatis: aut hoc est plurius natu-
 rarum aut unius tantum: si est unius nature: sicut in angelis sic
 constat quod in pluribus est consecuta operatio recta secundum conue-
 nientiam nature ipsorum. et peccatum ipsorum fuit ut in pauciori-
 bus. Si autem est plurium naturarum: sicut est homo: qui est com-
 positus ex natura intellectuali et sensitiva: potest considerari du-
 pliciter: vel secundum totas naturas speciei: et sic oportet quod in plu-
 ribus actio eius procedat secundum illam naturam cuius actio
 multiplicior: et circa bona magis manifesta nobis: et quia
 nature sensitive actio est circa delectabilia sensus: que ma-
 gis multiplicatur quam delectabile rationis: quod est etiam magis
 occultum nobis quam cognitionem a sensu accipimus: ideo ut plu-
 res sequuntur operationes illas: et ex hoc contingit malum ipsi
 homini non in quantum est homo: quia non est homo secundum quod habet sen-
 sum: sed secundum quod habet rationem: vel potest considerari ali-
 quod in quantum est illius speciei: et sic contingit quod aliquis per
 voluntatem determinat ad sequendum operationes ipsius ra-
 tionis per habitum virtutis: et tunc ut in pluribus bene operatur et de-
 ficit ut in paucioribus: sed quando adheret alteri nature efficitur
 si alius ut dicitur in 9. ethico. unde tunc est iudicium de ipso
 sicut de aliis animalibus in quibus est natura sensitiva tantum: quia in plu-
 ribus operatur bonum sibi quantum ad id quod factum est ut leo per cru-
 delitatem vel canis per iram sus per luxuriam et sic de aliis: ut dicit
 Boetius in libro de solatione. li. quarto. per tertiam. unde constat quod
 malum in paucioribus sine appareat ad principium totius nature siue
 ad aliquod agens particulare. Ad 4^m dicitur quod res habent diuersitatem
 adinuicem quantum ad proximos effectus: sed tamen concordant et diuersa
 in ultimo fine ad quem ordinantur secundum armoniam quam constituunt:
 sicut patet etiam in mixto quod opponitur etiam ex contrariis: ex hoc se-
 quitur quod agentia prima sunt contraria: licet agens primum sit unum
 quia iudicium de agente et fine est idem: cum hec due cause in idem
 incidant. Ad quintum dicendum. quod quauis deus nullo
 modo sit materia: nihilominus tamen ipsum esse quod materia habet
 imperfectum potest dici ens in potentia habet a deo et reducit in
 ipsum: sicut in principium. Similiter et forma que per se est rei est similitudo
 agentis primi fluens ab ipso: unde omnes forme reducuntur
 in primum agens: sicut in principium exemplare: et sic patet quod est
 unum primum principium simpliciter quod est primum agens
 et exemplar et finis ultimus.

Aliquid possit exire ab eo p creationē. II.

Secūdu sic pcedit vñ q̄ p creatōez nihil a deo possit exire i eē.

oē.n. qd̄ sit pole erat p̄ fieri: qz si n̄: ipole erat fieri z nece n̄ fieri ab eqpollēti: z ita factū nō eēt: s̄z q̄cqd̄ ē pole fieri vñ moueri ē pole p potētiā passiua z cū nō sit ens p se existēs: ōz q̄ sit i aliquo ente: qd̄ est in potētia: s̄z nihil est ens i potētia ad aliquid: gnetiā ad aliqd̄ sit i actu: ergo oē qd̄ sit: fit ex aliquo ente in actu p̄existente: s̄z nullū tale creatur: qz creare est ex nihilo aliqd̄ facere: vt in l̄ra dicit̄: ergo nihil a deo pōt creati.

¶ in oī mutatiōe est aliquid ex quo est mutatio per se: qz oīs mutatio ē inter duos terminos: s̄z illud ex quo p se fit aliqd̄: opz remanere i eo qd̄ sit vel s̄z totū: si fit ex eo sicut ex materia: vt cultellus ex ferro: vel s̄m aliqd̄ eius. s̄. s̄m materiā vt si dicat̄ totum fieri ex toto vt caro fit ex cibo: ex albedine. n. nō dicit̄ fieri nigredo nisi p accidens. i. post albedinē: sicut etiaz ex nocte dicit̄ fieri dies. Si ergo dicat̄ ens fieri ex nō ente: ōz q̄ nō ens vñ aliqua pars ei: cum tamē partes nō habeat: maneat in ente: z q̄ sit simul ens z nō ens: quod ē impossibile: ergo oē quod fit: fit ex ente aliquo: ergo videt̄ q̄ impossibile est aliquid a deo creati.

¶ nullum permanēs simul fit z factum ē: qz dū fit nō est: z dum factum ē. ē. non autem simul est z non ē. si ergo aliqua res pmanēs fiat a deo: oportet q̄ fieri sit ante suū esse: s̄z factio cum sit accidēs nō potest eē sine subiecto: ergo oportet q̄ omne quod fit: fiat ex aliquo i quo sit factio sicut in subiecto: s̄z nullum tale creatur: ergo nihil p creatiōe fieri potest.

¶ Preterea si creatio ē aliquid: cuius nō sit substātia: oportet q̄ sit accidēs: omne autē accidēs ē in aliquo subiecto: nō autē potest eē in ipso creato: sicut i subiecto: qz hoc ē terminus eius: sic enim creatum creatione eēt prius inquātuz ē subiectuz eius: z posterius inquātuz ē terminus. ergo oportet q̄ sit i aliqua materia ex q̄ creatum fiat: z hoc ē contra rationē creatiōis: ergo creatio nihil ē.

¶ Preterea. si creatio aliquid est: aut est creator vel creatura: s̄z non creator: qz sic eēt ab eterno z ita creature ab eterno: ergo ē creatura: s̄z omnis creatura aliqua creatione creatur: z sic creationis ē creatio in infinituz: quod ē impossibile vt patet ex. v. physicozum: vbi dicit̄ q̄ actiōis non ē actio in infinitum: ergo impossibile ē creationez esse.

¶ cōtra est qd̄ dicitur genesis. p̄mo. In p̄n° creauit deus zc. **¶** oē agēs agit s̄z id qd̄ ē i actu sed qd̄ ē s̄m aliquid sui in actu z s̄m aliquid in potētia efficit rē s̄m aliquid sui. s̄. inducēdo formas in materias: ergo cum primuz ens. s̄. deus sit actus sine p̄mixtione potētie: videtur q̄ totam rem efficere possit secūdu totum substāntiam eius. Hoc autem est creare: ergo videtur q̄ deus creare possit.

Respondeo q̄ creationez esse non tantum fides tenet: sed etiam ratio demonstrat: cōstat enim q̄ omne quod ē in aliquo genere imp̄fectuz oriatur ab eo in quo primo z p̄fecte reperitur natura generis: sicut patet de calore in rebus calidis ab igne: cum autē q̄libet res z quicquid ē in re aliquo modo eē participet et admixtum sit imp̄fectioni: oportet q̄ omnis res s̄m totū id qd̄ in ea est a primo z p̄fecto ente oriatur. hoc autē creare dicimus. s̄. producere rem in eē s̄m totam suaz substāntiam: vnde necessariuz est a primo principio omnia p̄ creationē procedere.

¶ Sciēduz est enim q̄ ad rationē creationis p̄tinent duo. Primuz est vt nihil presupponat in re que creati dicitur: vnde in hoc ab alyz mutationibus differt: quia generatio presupponit materias que nō generantur: sed p̄ generationē completur in actum forme trāsmutata. In reliquis vero mutatiōibus p̄supponitur subiectū

quod est ens completuz. vnde causalitas generantis alterantis nō sic se extēdit ad omne illud qd̄ in re inueniatur: s̄z ad formas q̄ de potētia in actu educitur: s̄z causalitas creatantis se extēdit ad oē id quod ē in re: z ideo creatio ex nihilo dicitur eē: quia nihil ē quod creatiōi p̄existat quod nō creatuz. z^m ē vt in re q̄ creati dicitur prius sit nō eē: nō quidē prioritate tēporis vñ duratiōis: vt prius fuerit: z postmoduz sit: s̄z prioritate nature: ita q̄ res creata si sibi relinquat̄ consequat̄ nō eē: cum eē nō habeat si ex influētia cause superioris. Prius enim vnicuiq̄ in naturaliter quod nō ex alio h̄z q̄z quod ab alio h̄z: z differt creatio a generatiōe eterna: sic enim nō pōt dici filius dei si sibi relinquatur nō habeat eē cū recipiat̄: t̄re illud idē eē quod ē patris qd̄ ē eē absolutuz nō dependēs ab aliquo. Et s̄m ista duo creatio dupl̄r d̄r eē ex modo. Tū ita q̄ negatio neget ordinē creatori ipotat̄ p̄ p̄positionē ex ad aliquid p̄existēs: vt dicat̄ eē ex nihilo nō ex aliquo p̄existētē: z hoc quātuz ad p̄muz. Tū ita q̄ maneat ordo creatiōis ad nihil p̄existēs vt affirmatiue dicat̄ creatio eē ex nihilo: qz res creata naturaliter p̄ h̄z nō eē q̄z eē: z si h̄ duo sufficiāt ad rationē creatiōis: creatio pōt demonstrari: z sic phi creationē posuerunt. autē accipiamus 3^m oportere ad rationē creatiōis: vt duratiōe res creata prius nō eē q̄z eē habeat: vt dicat̄ ex nihilo: quia ē tēpore post nihil: sic creatio demonstrari nō pōt nec a phis p̄cedit: s̄z p̄ fidē supponit̄.

Ad primum ergo dōm: q̄ s̄m Auicēnaz duplex agēs: qd̄daz nāle qd̄ ē agēs p̄ motuz z qd̄dam diuuz qd̄ ē dans eē: vt dictū ē. Et similr opz p̄pere duplex actuz vel factuz: qd̄daz p̄ motuz agētis naturalis: z oē tale fieri: opz q̄ p̄cedat tēpore potētia: nō actiua: s̄z etiā passiua: qz motus ē actus existētis in potētia. Qd̄daz vero ē factuz inquātū recipit eē ab agēte nō sine motu: z si istud factuz sit nouuz: opz q̄ p̄cedat eius nā z duratiōe potētia actiua z nō passiua: z ab actu potētia tale factū dicit̄ possibile fieri: si autē nō sit nouuz tūc potētia actiua nō p̄cedit duratiōe: s̄z nā.

¶ Ad 2^m q̄ creatio nō ē factio q̄ sit mutatio pp̄rie loquēdo: s̄z est acceptio eē. vnde nō oportet q̄ habeat ordinē essentialē nisi ad dantē eē: z sic nō ē ex nō eē nisi inquātū eē nō eē: sicut nox ex die.

¶ Ad 3^m dōm. q̄ nulla res pmanēs pōt simul fieri z facta eē. si fieri pp̄rie sumat̄: s̄z qd̄ q̄ significat̄ ipsuz factū eē p̄ modū fieri: sicut cū dicit̄ motus terminari: simul. n. terminat̄ z terminatus ē: z s̄m illuminat̄ z illuminatū ē: eo q̄ illuminatio ē terminatuz vt in. 7. phy. cōmē. dicit̄: z similr etiā forma substāntialis sil̄ recipit̄ z recepta ē: z silr aliqd̄ sil̄ creat̄ z creatum.

Et si obijciat̄ q̄ añ oē factū eē ē oē fieri pp̄rie acceptio: co q̄ vez ē in oibus q̄ fiūt p̄ motuz: sicut gn̄atio seḡ motū alteratiōis z illuminatio motū locale: nō aut̄ sic ē creatiōe vt dcm̄ ē.

¶ Ad 4^m dōz. q̄ creatio pōt sumi actiue passiue: si sumat̄ actiue cū creatio significet operationē uinā q̄ ē eētia eius cū relatiōe quadaz: z sic creatio ē substātia diua. Si autē sumat̄ passiue sic ē quoddaz accidēs creatura: z sic significat̄ quandā rem nō q̄ sit i p̄dicamēto passionis pp̄rie loquēdo: s̄z que ē in genere relatiōis: qd̄dam habitudo habētis eē ab alio p̄sequēs operationez uinā: z sic nō ē iconueniēs q̄ sit i ipso creato: qd̄ educitur p̄ creationē: sicut i subiecto: sicut filiatio i petro iquantur recipit naturā humanā a patre suo: nō ē prior ipso petro s̄z sequit̄ actionē z motum q̄ sunt priora: habitudo autē creationis nō sequit̄ motuz: sed actionē diuinaz tantū que ē prior q̄ creatura.

¶ Ad 5^m dōm. q̄ vt prius dictum est. in primo. distinctiōe trigesima. articulo tertio. quādā creatura refer̄t ad creatores: relatio realiter fundatur

creatura et in deo secundum rationem terminum. unde ipsa relatio ipso-
rata in nomine creatiois non ponit aliquid in creatore; sed in crea-
to terminum. non tamen opus quod alia creatione creetur: quod illud quod est re-
latio presentia non refertur ad aliud alia relatione media: ut est
in primo dictum est. di. 26. artic. 3. nisi secundum rationem: et hoc rationes que
secundum rationem terminum sunt non est ipse in infinitum multiplicari.

Utrum creare conveniat aliis quam deo. III.

Tertium sic procedit. Videtur quod crea-
re etiam conveniat aliis quam
deo. omne enim quod non producit in esse per generationem
si de novo fiat creatura: sed anima rationalis non exit in
esse per generationem. ergo a quocumque fit creatura: sed anima ra-
tionalis exit in esse virtute intelligentiarum. unde Plato inducit deus
dys dicentem. Genus quod credidistis ad vos recipite: et
loquitur de anima rationali. Et sicut in libro de causis. dicitur quod creata est
a media intelligentia. ergo videtur quod angeli vel intelligentie
creare possunt. **¶** Cuiuscumque dignitatis creatura est ca-
pax. habet ab eo sibi concipitur qui summe liberalis est: sed potentia
creandi concipibilis est creature: ut infra i. 4. di. 5. magister di-
cit. ergo videtur quod alicui creature sit concipitur quod creetur. **¶** Sed
aliquid magis resistit agenti difficilius est ab eo aliquid fie-
ri: et triplex est magis resistens quam non ens simpliciter. ergo difficilius
est aliquid fieri ex contrario quam ex non ente. Sed agens naturale
facit contrarium ex contrario. ergo videtur quod etiam ex non ente simpliciter ali-
quid facere possit: et sic potest creare. **¶** Sed secundum quod res exeunt
a deo ita etiam ordinantur in ipsum. sed sicut Dionysius in pluribus locis
dicitur diuinitatis est: ut nunquam vltima reducantur in finem nisi per
media. ergo videtur quod et vltima entium non immediate a deo creentur
a causis mediis. **¶** Sed in causatum cause scilicet non agit
causa prima nisi secundum quod agit in ipsa causa scilicet agente: sed deus qui
est causa prima omnium rerum cuius rei creator est. ergo et quilibet cau-
sa in qua deus operando creat creatrix dici debet: et sic
creare non terminum deo convenit.

Contra. Damascenus anathematizat omnes qui dicunt ange-
los aliquid creare: de quibus tamen magis
videtur quod de aliis. ergo videtur quod creare solius dei sit. **¶** Sed
non ens simpliciter in infinitum distans: sed mouere per di-
stantiam infinitam est potentie infinite qualis est sola diuina po-
tentia. ergo solius eius creare est.

Respondeo. dicitur quod circa hoc est triplex opinio.
Quidam enim philosophi posuerunt quod a prima
causa immediate est vnum primum causatum: a quo postmodum sunt
causata: et sic deinceps. unde posuerunt vnam intelligentiam causari me-
diante alia: et aiam mediante intelligentia: et corporale nam
mediante spirituali: quod per heresi condemnatur: quod hec opinio ho-
mogenea deo debet creature attribui. unde prope est ad tra-
dendum in idolatriam. Unde alii dixerunt quod creatio nulli creatu-
re convenit: nec etiam concipibilis est: sicut nec esse infinite po-
tentie quam exigit creatiois opus. Alii dixerunt creationem
nulli creature concipitur esse: concipitur tamen potuisse: quod magis
dicitur in 4. libro. Utraque autem harum vltimarum opinionum videtur
secundum philosophum aliquid vera esse. cum enim de ratione creationis sit ut
preexistat aliquid sibi ad minus secundum nature ordinem hoc
accipi vel ex parte creatis vel ex parte creati. Si ex par-
te creatis sic dicitur illa actio esse creatio que non firmatur super
actione alicuius cause precedentis. et sic est actio terminum cause pri-
mæ: quod omnis actio scilicet cause firmatur super actione cause pri-
mæ: unde sicut non potest concipitur alicui creature quod sit cau-
sa: ita non potest concipitur sibi quod sit creans. Si autem su-
per ex parte creati: sic illius proprie est creatio: cui non pre-
existat aliquid in re: et hoc est esse. Unde dicitur in libro de cau-
satione prima rerum creatarum esse. et alibi in eodem libro
dicitur quod esse est per creationem: et alie perfectiones superad-
duntur per formationes: et in compositis precipue illud esse quod
est per se partis. scilicet materia. et ex parte ista accipiendo creationem po-

tuit concipitur creature: ut per virtute cause prime operantis in ipsa
aliquid esse simplex vel materia producere. et hoc modo philosophi posue-
runt intelligentias creare: quod quis sit hereticum.

Ad primum dicitur quod in hoc auctoritates philosophorum non
sunt recipiende: quod in hoc errauerunt.
Possent tamen exponi hoc modo omnes ille auctoritates: ut
dicerentur creare animas in quantum per motum orbium disponunt
corpora ad anime receptionem: sed hoc non est de intentione eorum.
¶ Ad secundum dicitur quod quicquid est concipitur creature de hoc
quod est pertinens ad perfectionem nature eius concipitur si-
bi. non autem est verum de perfectionibus scilicet: sicut non omnis
homo qui receptibilis est regie dignitatis: a deo factus est
rex. et sic etiam est de auctoritate creandi secundum illos qui dicunt
quod creatio potuit creature comunicari. **¶** Ad 3. dicitur quod re-
sistens contrarium non facit difficultatem in agendo nisi in
quantum elongat potentiam ab actu: quod vnum contrarium quam-
to est magis intensius tanto potentia est magis remota ab
altero. et ideo quod aliquid fiat ex non ente simpliciter est maioris
virtutis: quam quod fiat ex contrario: quod in non ente simpliciter nulla po-
tentia remanet. **¶** Ad 4. dicitur quod quod quis ad vltimum finem
reducantur vltima per media: nunquam tamen influentia vlti-
mi finis alicui mediis comunicatur: ita scilicet ut sit vltimum
desideratum. et sic etiam nunquam influentia prime agentis que est
creatio: alicui scilicet principis concipitur potest. **¶** Ad 5. dicitur quod
agens primum ut generans non operatur in hac re genera-
ta nisi educendo de potentia forma materia. Sed opus cause prime est et
in creando ipsam materiam. et ideo agens naturale primum est tan-
tum generans hanc rem. Sed agens primum et diuinum est creans.
et ex hoc patet quod sic operatio artis fundatur super operationem nature:
in quantum natura preparat arti materiam: ita et operatio nature fundatur su-
pra creationem in quantum ministrat nature materiam.

Utrum aliquid aliud a deo efficiat aliquam rem. III.

Quartum sic procedit. Videtur quod ni-
hil aliud efficiat aliquam rem
nisi deus. Agens enim quod agit sine medio est perfectius
quam illud quod medio indiget in sua actione: sed deus est
agens perfectissimum. ergo videtur quod omnia nullo median-
te producat. **¶** Sed iter alias creaturas angeli sunt nobilio-
res: sed efficientia rerum non attribuitur angelis. vnus enim an-
gelus non est causa alterius: nec est iteque causa corporalis crea-
ture. ergo videtur quod multo minus alie creature sint cause quo-
rundam. **¶** Sed idem specie non producit a diuersis agentibus
secundum speciem: sed prima indiuidua omnium spirituum immediate a deo
creata sunt: supposito quod mundus non fuerit semper. ergo vi-
detur quod nihil possit producere aliquid simile sibi secundum speciem.
¶ Sed illud quod non est ex aliqua materia non potest fieri nisi per
creationem: sed forme et accidentia non habent materiam partem
sui vel esse in infinitum abire. ergo non possunt fieri nisi per crea-
tionem. Unde sic. omnis causa efficiens alicuius rei dat sibi formam
vel substantialem vel accidentalem: sed hoc non producantur nisi per
creationem. ergo nihil potest esse causa efficiens alicuius rei
nisi creator: quod tantum deus est: ut dictum est. **¶** Sed causa efficiens
nunquam est deficientior quam effectus: sed agentia naturalia non
agunt nisi per qualitates actiuas que sunt accidentia: quod probatur ex hoc
quod non est possibile aliquid esse formam substantialem in vno: et ac-
cidentalē in altero. unde calor qui est accensio huius non potest esse for-
ma substantialis ignis: et sic de aliis. ergo nullum agens nature pro-
ducit aliquam formam subalem. Et sic idem quod prius.

Contra. secundum Damascenum cuiuslibet rei est propria operatio:
sed omnis res que habet propriam operationem
actiuam sua operatione est causa alicuius. ergo videtur quod
ignis calefaciendo sit causa caloris: et sic de aliis. **¶** Pre-
terea. si deus immediate causaret omnia vna res non de-
penderet ab alia: sicut causatum a causa. et sic res non ma-
gis fieret ab vno quam ab alio: sed videmus ad sensum quod